

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

KOMPYUTER ILMLARI VA MUHANDISLIK TEXNOLOGIYALARI
mavzusidagi Xalqaro ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami
2026-yil 25-26-sentabr

(1-qism)

JIZZAX-2026

Kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari. Xalqaro ilmiy-texnik anjuman materiallari to'plami – Jizzax: O'zMU Jizzax filiali, 2026-yil 25-26-sentabr. 507-bet.

Xalqaro miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globalashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur'atlar bilan rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e'tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma'ruza tezislari to'plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo'nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o'qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarining ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas'ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay'ati a'zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A., p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD) dots., Norbekova B.Sh. p.f.f.d.(PhD) dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O'ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo'rayev M.M.

Mazkur to'plamga kiritilgan ma'ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma'lumotlar va me'yoriy hujjatlarning to'g'riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

2-SHO'BA RAQAMLI IQTISODIYOT VA TURIZM

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALARDA MOLIYAVIY AXBOROT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

i.f.d., dotsent v.v.b. Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna

Farg'ona davlat texnika universiteti

sevarikabdullayeva@gmail.com

Numonov Muxammad Muso O'ktamjon o'g'li

Farg'ona davlat texnika universiteti, 660-24 I guruh talabasi

muhammadmusonumonov5@gmail.com

Annotatsiya. Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarda moliyaviy axborot tizimini takomillashtirish boshqaruv qarorlarining tezkorligi va aniqligini oshirish, moliyaviy ma'lumotlarning ishonchliligini ta'minlash hamda axborot oqimlarini samarali tashkil etishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, moliyaviy ma'lumotlarning turli tizimlarda tarqoq shakllanishi, takroran kiritilishi, hisobotlarning kechikishi va axborot xavfsizligi bilan bog'liq muammolar korxonalarda raqamli yondashuvlarni kengaytirishni taqozo etmoqda. Shu nuqtai nazardan, tadqiqotda moliyaviy axborot tizimini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari sifatida axborot tizimlarini integratsiyalash, ma'lumotlarni standartlashtirish, real vaqt monitoringini joriy etish, takrorlanuvchi operatsiyalarni avtomatlashtirish, tahliliy vositalardan foydalanish, kiberxavfsizlikni kuchaytirish hamda xodimlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, moliyaviy axborot, buxgalteriya axborot tizimi, ERP, integratsiya, avtomatlashtirish, real vaqt monitoringi, kiberxavfsizlik.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi korxonada moliyaviy ma'lumotning iqtisodiy ahamiyatini tubdan o'zgartirmoqda. Endilikda moliyaviy axborot faqat sodir bo'lgan xo'jalik operatsiyalarini qayd etish va davriy hisobot tuzish uchun emas, balki pul oqimlarini nazorat qilish, xarajatlarni boshqarish, risklarni aniqlash va boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish uchun ham xizmat qilishi kerak. O'zbekistonda "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi iqtisodiyot tarmoqlari va real sektor korxonalarini raqamli transformatsiya qilishning institutsional asosini belgilab berdi [1]. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) ma'lumotiga ko'ra, 2013–2023-yillarda tahlil qilingan 27 mamlakatda Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) sektori o'rtacha 6,3 foiz o'sib, umumiy iqtisodiyot o'sishidan qariyb uch baravar yuqori sur'atni qayd etgan [2]. Jahon banki ham raqamli sektorni innovatsiya, iqtisodiy o'sish va ish o'rinlari yaratilishining muhim manbalaridan biri sifatida baholaydi [3]. Biroq korxonalarda moliyaviy axborotni shakllantirish jarayoni ko'pincha raqamli iqtisodiyot talablariga to'liq mos kelmaydi.

Buxgalteriya, bank, ombor, sotuv, xarid, ishlab chiqarish va soliq ma'lumotlari turli dasturlarda alohida yuritilganda bir xil ma'lumot bir necha marta kiritiladi, ko'rsatkichlar o'rtasida tafovut paydo bo'ladi va ularni solishtirishga qo'shimcha vaqt sarflanadi. Natijada hisobot tayyorlash muddati uzayadi, ayrim boshqaruv qarorlari esa real holat yuzaga kelgan paytda emas, undan keyin qabul qilinadi. Shu sababli moliyaviy axborot tizimini takomillashtirishning asosiy maqsadi ko'proq dasturiy mahsulotlardan foydalanish emas, balki ma'lumotlarning korxona bo'ylab uzluksiz, ishonchli va tezkor harakatlanishini ta'minlashdan iborat. Bunday axborot oqimini shakllantirish, eng avvalo, korxonaning turli funksional bo'linmalarida foydalanilayotgan axborot tizimlari o'rtasidagi uzilishlarni bartaraf etish hamda ularda shakllanayotgan ma'lumotlarni yagona talablar asosida muvofiqlashtirishni talab etadi. Chunki tizimlar o'zaro bog'lanmagan yoki bir xil iqtisodiy ko'rsatkichlar turlicha shakllarda qayd etilgan sharoitda ma'lumotlarning tez va ishonchli almashinuviga erishib bo'lmaydi. Shundan kelib chiqib, moliyaviy axborot tizimini takomillashtirishning birinchi muhim yo'nalishi axborot tizimlarini o'zaro integratsiyalash va moliyaviy ma'lumotlarni standartlashtirish hisoblanadi. Buxgalteriya dasturi, bank operatsiyalari, elektron hisob-fakturalar, ombor, sotuv va xarid tizimlari yagona axborot muhitida bog'langanda xo'jalik operatsiyasi bir marta qayd etilib, tegishli bo'limlarda avtomatik aks etishi mumkin. Shu bilan birga, mahsulot nomlari, kontragentlar, xarajat markazlari, hisobvaraqlar va boshqa asosiy ma'lumotlar yagona tasnif va kodlash qoidalari asosida yuritilishi lozim. Bu takroriy kiritishlarni kamaytiradi, turli bo'limlar shakllantirgan ko'rsatkichlarning o'zaro mosligini oshiradi hamda buxgalteriya va boshqaruv ma'lumotlari o'rtasidagi tafovutlarni qisqartiradi.

Ikkinchi yo'nalish davriy hisobotdan real vaqtga yaqin moliyaviy monitoringga o'tish hamda takrorlanuvchi operatsiyalarni avtomatlashtirishdan iborat. Raqamli boshqaruv panellari orqali pul mablag'lari, debitorlik va kreditorlik qarzlari, sotuvlar, xarajatlar, zaxiralar va rentabellikdagi o'zgarishlarni davr yakunini kutmasdan kuzatish mumkin. Bank ko'chirmalarini qayta ishlash, elektron hujjatlardagi ma'lumotlarni hisob tizimiga kiritish, to'lov muddatlarini nazorat qilish va standart hisobotlarni shakllantirish kabi vazifalarning avtomatlashtirilishi xodimlarning vaqtini texnik qayd etishdan tahlil va nazorat ishlariga yo'naltiradi. Shu tariqa moliyaviy axborot retrospektiv hisobot vositasidan operativ boshqaruv resursiga aylanadi.

Uchinchi yo'nalish to'plangan moliyaviy ma'lumotlardan tahlil va prognozlashda kengroq foydalanishdir. Sotuv dinamikasi, pul oqimlari, xarajatlar tarkibi, mijozlarning to'lov intizomi va zaxiralar aylanishiga doir ma'lumotlar qisqa muddatli likvidlikni baholash, xarajatlar og'ishini aniqlash va ehtimoliy moliyaviy muammolarni oldindan ko'rishga yordam beradi. Sun'iy intellekt va boshqa analitik vositalar ham aynan shu bosqichda, ya'ni sifatli va integratsiyalashgan ma'lumotlar bazasi yaratilgandan keyin qo'llanishi maqsadga muvofiq. So'nggi ilmiy tadqiqotlarda raqamli investitsiyaning o'zi moliyaviy natijani avtomatik ravishda yaxshilamasligi, uning samarasi yuqori sifatli buxgalteriya axborot tizimi va undan boshqaruvda foydalanish orqali yuzaga chiqishi ko'rsatilgan [4].

To‘rtinchi yo‘nalish axborot xavfsizligi va xodimlarning raqamli kompetensiyalarini birgalikda rivojlantirishdir. Tizimlar integratsiyasi kengaygani sari moliyaviy ma’lumotlarga kirish huquqlarini aniq belgilash, muhim operatsiyalarni tasdiqlash, tizimdagi o‘zgarishlarni qayd etish va zaxira nusxalarini yaratish zarurati ortadi. Bunda kiberxavfsizlik faqat axborot texnologiyalari bo‘limining vazifasi bo‘lib qolmasligi, moliya va buxgalteriya xodimlarining kundalik faoliyatiga ham singdirilishi kerak. Jahon iqtisodiy forumining 2025-yilgi hisobotida sun‘iy intellekt va katta ma’lumotlar, tarmoqlar va kiberxavfsizlik hamda texnologik savodxonlik eng tez o‘svuchi ko‘nikmalar qatorida qayd etilgan [5]. Shu sababli buxgalter va moliya mutaxassislarining dasturiy vositalardan foydalanish, ma’lumotlarni tahlil qilish va raqamli xavflarni anglash ko‘nikmalarini muntazam oshirib borish zarur.

Korxonalarda ushbu yo‘nalishlarni bosqichma-bosqich amalga oshirish maqsadga muvofiq. Dastlab moliyaviy axborot oqimlari o‘rganilib, ma’lumotlar qayerda takroran kiritilayotgani, qaysi jarayonlarda xatolik yoki kechikish ko‘p uchrayotgani aniqlanadi. Keyin ma’lumotlar standartlashtiriladi va eng muhim tizimlar o‘zaro integratsiyalanadi. Shundan so‘ng avtomatlashtirish, real vaqt monitoringi va tahliliy vositalar joriy etiladi. Har bir bosqich natijasi hisobot tayyorlash vaqti, takroriy operatsiyalar hajmi, xatolar soni, ma’lumotlarning muvofiqligi va boshqaruv qarorlarining tezkorligi kabi amaliy ko‘rsatkichlar orqali baholanishi lozim. Bunday yondashuv, ayniqsa, moliyaviy imkoniyatlari cheklangan kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun raqamlashtirish xarajatlarini iqtisodiy ehtiyoj bilan uyg‘unlashtirish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarning moliyaviy axborot tizimini takomillashtirish axborot tizimlarini integratsiyalash, ma’lumotlarni standartlashtirish, real vaqt monitoringi va avtomatlashtirishni rivojlantirish, moliyaviy ma’lumotlardan tahliliy foydalanishni kengaytirish, kiberxavfsizlikni kuchaytirish hamda xodimlarning raqamli kompetensiyalarini oshirishning o‘zaro bog‘liq jarayonini anglatadi. Ushbu yo‘nalishlarning izchil amalga oshirilishi mehnat sarfini kamaytirish, ma’lumotlar ishonchliligini oshirish, moliyaviy nazoratni kuchaytirish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish muddatini qisqartirishga xizmat qiladi. Natijada moliyaviy axborot oddiy hisob natijasidan korxonaning raqamli boshqaruv resursiga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni.
2. OECD. OECD Digital Economy Outlook 2024 (Volume 1). Paris: OECD Publishing, 2024. DOI: 10.1787/a1689dc5-en.
3. World Bank. Digital Progress and Trends Report 2023. Washington, DC: World Bank, 2024.
4. Barani O., Asiaei K. Digital transformation, accounting information system quality and financial performance. Journal of Accounting Literature, 2026. DOI: 10.1108/JAL-05-2025-0269.